

Asia Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta (HE 39/2021 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Eduskunnan hallintovaliokunta on 29.3.2021 saapuneessa lausuntopyynnössään pyytänyt Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulilta asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Kirjallinen lausunto on pyydetty toimittamaan 30.3.2021 mennessä.

Pyydetyn lausunnon antaa Helsingin hiippakunnan piispa, tuomiokapitulin puheenjohtaja, koska Helsingin hiippakunnan tuomiokapitulin seuraava istunto on 14.4.2021 eikä lausunnon antaminen määräajassa ole mahdollista.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja sen seurakunnat haluavat omalta osaltaan tukea kansalaisten henkistä kriisinkestävyyttä. Pandemian pitkittyessä henkisen kriisinkestävyuden ja resilienssin merkitys jatkuvasti korostuu. Parhaiten kirkko voi tukea kriisinkestävyyttä silloin, kun perustuslain takaamaa uskonnonvapautta rajoitetaan mahdollisimman vähän.

Rajoitusten tulee aina olla välttämättömiä, viimesijaisia ja oikeasuhtaisia ja niillä tulee puuttua vain niihin asioihin ja ongelmatilanteisiin, joihin on todellinen tarve puuttua. Koska perusoikeuksien rajoittaminen on periaatteellisesti merkittävä linjaus, on rajoituksille aina harkittava vaihtoehtoja. Tämä on johdonmukaisesti linjassa myös tartuntatautilain muutoksen perustelujen kanssa, joissa on viitattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaiseen uskonnonvapauteen, joka sisältää vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksessa ja jolle voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, jotka ovat välttämättömiä muun muassa yleisen turvallisuuden vuoksi tai terveyden suojaamiseksi.

Joissain pienemmissä uskonnollisissa yhdyskunnissa on ollut tartuntaryppäitä, joka on johtunut mahdollisesti ahtaista tiloista ja viranomaisten ohjeiden ja suositusten noudattamatta jättämisestä. Valiokunnan on syytä harkita, onko oikeasuhtaista ja välttämätöntä näiden virheiden seurauksena tosiasiallisesti rajoittaa kaikkea uskonnonharjoittamista.

Helsingin hiippakunnan 30 seurakunnasta ei ole vuoden aikana tullut tietoon yhtään tartuntaketjua. Tämä johtunee siitä, että viranomaisten ohjeita ja suosituksia on noudatettu erittäin tiukasti. Tällä pitäisi olla merkitystä, kun arvioidaan, onko tosiasialliset perusteet rajata merkittävästi luterilaisen kirkon toimintaa Helsingissä ja Vantaalla.

Onko esimerkiksi perusteltua kieltää pääosin rokotetuilta iäkkäiltä ihmisiltä liikkumiset pienimuotoisiin muutaman ihmisen lyhyisiin jumalanpalveluksiin tai hartauksiin lähikirkkoihin? Jos tämän hetken kirkon antamin rajoituksin kuusi rokotettua ikäihmistä istuu tuhannen ihmisen lähikirkossaan maskit päällä kymmenen metrin turvaväleillä

hartaudessa, syntyykö siitä sellainen riskitilanne, jota ei voida millään muulla vaihtoehtoisella tavalla ratkaista, kun tosiasiallisesti kieltämällä hartaus? Onko se välttämätöntä, oikeasuhtaista ja viimesijaista?

Valiokunnan on syytä tarkastella, onko rajoitukset nimenomaisesti välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden, viimesijaisuuden ja vaihtoehtoisten mallien osalta perusteltuja. Voisiko muutetun tartuntatautilain, muun valvonnan ja suositusten avulla puuttua tehokkaasti ja paikallisesti niihin tilanteisiin ja niihin yhteisöihin, missä ongelmia on ilman, että joudutaan tosiasiallisesti kieltämään kaikilta kansalaisilta oikeus uskonnonharjoittamiseen?

Voisiko uskonnonharjoituksen rajoittamisen yhteydessä vaihtoehtoinen malli olla henkilömäärä- ja tilakorajaus, jossa kirkkoon liikkumisen ehdoksi asetettaisiin paikallaolijoiden esimerkiksi kuuteen henkilöön rajattu määrä ja samalla määriteltäisiin minimikoko tilalle, jota yhteiseen pieneen jumalanpalvelukseen tai hartaushetkeen voidaan käyttää? Kirkkosalit on mitoitettu normaalioloissa yleensä vähintään sadalle ja enimmillään jopa kahdelle tuhannelle länäolijalle. Länäolijoiden määrää ja tilakokoa koskevilla rajauksilla ja määritelmillä olisi mahdollista parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa rinnakkain sekä perustuslaissa säädettyä uskonnonvapauden että elämän ja terveyden perusoikeutta.

Valiokunnan on syytä pohtia, onko oikeasuhtaista, että Helsingissä rajoitusten johdosta yhteen raitiovaunuun saa tällä hetkellä ottaa sata ihmistä, mutta tuhannen ihmisen kirkkoon saisi jatkossa tulla ennakkovarauksella kaksi ihmistä.

Kysymyksessä on ennakkotapaus, jolla voi olla laajat vaikutukset tulevaisuuden uskonnonvapauden sääntelyssä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kannalta keskeinen ihmisoikeus on perustuslain 11 §:ssä säädetty uskonnonvapaus, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Uskonnonvapaus on eräs vanhimmista kansainvälisesti tunnustetuista ihmisoikeuksista, joka on lausuttu myös YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 18 artiklassa. Uskonnonvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusvaatimuksia. Myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat uskonnonvapauden.

Mikäli kaksi tai useampi perusoikeus vaikuttaisi olevan ristiriidassa keskenään, kollisiotilanteessa tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaisi kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeudet ovat yksittäiselle ihmiselle kuuluvia oikeuksia. Siksi myös poikkeusoloissa tulisi ensisijaisesti etsiä keinoja, jotka mahdollistavat uskonnonvapauden toteutumisen yksittäisen ihmisen elämässä, samalla turvaten kaikille keskeisen perusoikeuden elämään ja terveyteen.

Luterilainen teologia korostaa, että esivallalla on tärkeä tehtävä ja esivalta toimii yhteiseksi hyväksi. Suomen evankelis-luterilainen kirkko omalta osaltaan haluaa tukea tätä tehtävää ja on noudattanut covid-19-pandemian vuoksi asetettuja rajoituksia erittäin tarkasti. Pandemian aikana luterilaisen kirkon seurakunnat ovat toimineet vastuullisesti, mitä osoittaa se, että sairastumisia tai altistumisia on ollut koko Suomessa hyvin vähän. Seurakuntien toiminta on mahdollistanut sekä ihmisten uskonnonharjoituksen että kirkon laajemman yhteiskuntavastuun kantamisen kriisinkestävyyden tukijana.

Kirkon tutkimuskeskus on 8.4.2020 julkaissut raportin, jonka perustana oli koronakriisin jatkuessa esiin noussut tarve saada tietoa suomalaisten henkisestä kriisinkestämisestä. Raportin mukaan 61 % suomalaisista piti erittäin tai melko tärkeänä, että kirkko antaa henkistä ja hengellistä tukea ihmisille, 42 % piti erittäin tai melko tärkeänä, että kirkkorakennukset ovat auki yksityistä sielunhoitoa ja hiljentymistä varten ja 83 % piti erittäin tai melko tärkeänä, että kirkko tarjoaa asiointiapua eristyksissä oleville ihmisille. Nämä numerot eivät kuvaa seurakuntien jäseniä, vaan kaikkia suomalaisia.

Uskonnonvapauden kannalta on tärkeää, että hallituksen esityksessä on otettu huomioon oikeus liittyä uskonnollisen yhdiskunnan jäseneksi myös poikkeusolojen aikana. Evankelis-luterilaisessa kirkossa tämä tapahtuu lähtökohtaisesti kasteen kautta. Sen vuoksi on keskeistä, että kaste on mahdollista toimittaa välttämättömien todistajien kanssa myös liikkumisrajoitusten aikana. Tämä on hallituksen esityksessä mahdollistettu.

Kirkon kannalta on tärkeää, että myös toisen sakramentin eli ehtoollisen toimittaminen on poikkeusoloissakin mahdollista. Hallituksen esityksessä tämä mahdollisuus on liitetty yksityisiin sielunhoidollisiin tapaamisiin. Luterilaisen teologian mukaan ehtoollista tulee viettää seurakunnan yhteisenä kokoontumisena. Yksityinen ehtoollinen on poikkeuksellinen menettely, joka kylläkin on kirkossa tunnustettu mahdollisuus esimerkiksi sairaan henkilön ehtoollisen kohdalla. Keskeistä on, että ehtoollisen vietto on liikkumisrajoitusten ajanakin mahdollista. Olisi hyvä pohtia, voisiko ehtoollisen vieton yksityisehtoollisen ohella toteuttaa myös edellä mainituin rajauksin pienellä muutaman ihmisen seurakunnalla isossa tilassa.

Kirkon tutkimuskeskuksen raportin mukaan suomalaiset pitävät tärkeänä sekä kirkkorakennusten aukioloa yksityistä sielunhoitoa ja hiljentymistä varten että sitä, että kirkko tarjoaa asiointiapua eristyksissä oleville ihmisille. Liikkumisrajoitusten ajanakin olisi tärkeää, että kirkot voisivat olla sellaisia avoimia tiloja, joihin yksityisellä ihmisellä on mahdollisuus tulla rukoilemaan, hiljentymään ja tarvittaessa käymään kahdenkeskisiä sielunhoidollisia keskusteluja.

Tärkeää on myös turvata diakoniatyön toimintaedellytykset. Pandemian aikana toteutettu asiointiapu ja esimerkiksi ruokakassien jakaminen ovat edellyttäneet vapaaehtoisten panosta. Jotta kirkko voisi tältä osin toteuttaa yhteiskuntavastuutaan täysimääräisesti, on tärkeää turvata vapaaehtoisten osallistumismahdollisuus myös liikkumisrajoitusten aikana siten, että paikallisen tulkinnan mukaan vapaaehtoiset voidaan lukea työntekijöiksi.

Valiokunnan on myös syytä miettiä, kuinka lasten ja perheiden kriisinkestävyyteen vaikuttaa se, jos kategorisesti kielletään kirkon lasten, perheiden ja nuorten parissa tehtävä työ. Olisi syytä pohtia, voidaanko esimerkiksi seurakuntien päiväkerhot rinnastaa kunnan vastaaviin päiväkerhoihin ja rippikoulut saman ikäisten perusopetukseen.

Helsingissä 30.3.2021

Teemu Laajasalo
Helsingin hiippakunnan piispa